

تکالیف ضابطین قضایی

منطبق بر قوانین و مقررات جدید

مؤلف:

رئیس هیئتی پور
مدرس دانشگاه

سرشناسه
عنوان قراردادی

عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری

شابک
وضعیت فهرست نویسی

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره تایشناسی ملی

بهرامی پور، رسول، ۱۳۶۴ -
ایران، قوانین و احکام
Iran. Laws, etc

تکالیف ضابطین قضایی (منطبق بر قوانین و مقررات جدید) / مولف رسول بهرامی پور.
کرامت‌شاه، دانشیاران برتر، ۱۳۹۷.
۳۱۶ ص. مصور (بخشی رنگی).

978-600-97415-5-7, ۲۸۰۰۰۰ ریال

فیبا

ضابطان دادگستری -- ایران -- شرح وظایف

Bailiffs -- Iran -- Job descriptions

ضابطان دادگستری -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران

Bailiffs -- Legal status, Laws, etc. -- Iran

۱۳۹۷ ت ۹ پ / ۱۶۲۴ KMH

۳۴۷/۵۵۰۱۶

۵۳۰۱۰۶۶

مرکز چاپ و بخش

تهران: میدان آیت الله خبایان جمهوری، ابتدای اردیبهشت، پلاک ۶۷

کرمان: میدان آیت الله کاشانی، خیابان دبیر اعظم، ساختمان کدیور، طبقه دوم

تلفن همراه: ۰۹۳۰۸۴۵۹۷۳۰

تلفن تماس: ۰۲۱-۲۳۸۱۰۸۲۱

سامانه پیامکی: ۰۹۱۸۵۶۲۴۶۰۱

تلگرام: ۰۵۱۰۱۹۵۰۰۵۱

تکالیف ضابطین قضایی

منطبق بر قوانین و مقررات جدید

مؤلف: رسول بهرامی پور

ناشر: دانشیاران برتر

نوبت چاپ اول، تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

طراحی جلد و صفحه آرای،

واحد فنی و رایانه انتشارات، محمد باهری

ویراستار: رسول بهرامی پور

قیمت ۲۸۰۰۰ تومان

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۴۱۵-۵-۷

ISBN: 978-600-97415-5-7

تمامی حقوق مادی اعم از حق انحصاری نشر و بخش و عرضه این اثر برای ناشر محفوظ می باشد.

هرگونه تکثیر از این اثر به هر طریقی از جمله کپی برداری و تهیه جزوه از محتویات کتاب، استفاده از طرح روی جلد و عنوان کتاب، تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب به هر شکل در فضای مجازی یا واقعی و همچنین عرضه، توزیع، فروش و یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده باشد، بر اساس شرح و قانون و اخلاق ممنوع و موجب پیگرد قانونی است. لطفاً موارد تخلف را به ناشر گزارش نمایید. نقل مطالب با ذکر مأخذ پلاغات است.

وب سایت: دانشیاران برتر

Email: daneshyaran.bartar@gmail.com

فهرست مطالب

۱۴	سخن‌آش
۱۶	پیشگفتار
۱۹	مقدمه

فصل اول - کلیات

۲۴	مبحث اول - مفاهیم
۲۵	گفتار اول: تعریف پلیس قضایی
۲۶	گفتار دوم: تعریف ضابطین قضایی
۳۰	مبحث دوم - تاریخچه ضابطین قضایی در دوره‌های تاریخی ایران
۳۱	گفتار اول: عصر هخامنشی
۳۱	گفتار دوم: دوران خلفای اسلامی (خلفای عباسی)
۳۳	گفتار سوم: دوران صفوی و قاجاریه
۳۴	گفتار چهارم: دوره پهلوی
۳۴	گفتار پنجم: در عصر انقلاب اسلامی
۳۵	مبحث سوم - انواع ضابطین قضایی
۳۸	گفتار اول: ضابطین عام

- بند اول - فرماندهان، افسران و درجه داران ناجا ۳۸
- بند دوم - مأموران تخصصی پلیس ۴۰
- گفتار دوم: ضابطین خاص ۴۳
- بند اول - رؤسا، معاونان و مأموران زندان ۴۳
- بند دوم - سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۴۵
- بند سوم - سازمان اطلاعات سپاه ۴۶
- بند چهارم - مأموران بسیج ۴۷
- بند پنجم - وزارت اطلاعات ۵۴
- بند ششم - مأموران نیروهای مسلح ۵۷
- بند هفتم - ضابطین، فرماندهان، عزیزیات حکومتی ۵۹
- بند هشتم - ضابطان، رتبه مبروف و نهی از منکر ۶۱
- بند نهم - مأموران حفاظت سازمان گمرک ۷۱
- بند دهم - پلیس اطفال و نوجوانان ۷۱
- بند یازدهم - مأموران سازمان شیلان ایران ۷۴
- بند دوازدهم - بازرسان وزارتین علوم و بهداشت ۷۴
- گفتار سوم: ضابطان نظامی ۷۵
- بند اول - مأموران دژبان نیروهای مسلح ۷۷
- بند دوم - مأموران حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح ۷۸
- بند سوم - مأموران بازرسی و قضایی نیروهای مسلح ۷۹
- بند چهارم - فرماندهان، افسران و درجه داران آموزش دیده ناجا ۸۰
- بند پنجم - افسران و درجه داران نیروهای مسلح ۸۰
- بند ششم - سایر مقامات و مأموران خاص ۸۰
- گفتار چهارم: مأمورین در حکم و ردیف ضابطین قضایی (خاص) ۸۱

- بند اول - بازرسین و مأمورین سازمان بازرسی و نظارت ۸۲
- بند دوم - مأموران مجری تحقیقات و اجرای احکام ... ویژه روحانیت ۸۲
- بند سوم - مأموران بنادر و کشتیرانی ۸۳
- بند چهارم - فرمانده کشتی ۸۴
- بند پنجم - فرمانده هواپیما ۸۵
- بند ششم - مأموران جنگلبانی و منابع طبیعی ۸۵
- بند هفتم - مأموران شکاربانی و سازمان حفاظت محیط زیست ۸۶
- بند هشتم - دریابانان ۸۸
- بند نهم - مأموران شهرداری ۸۹
- بند دهم - مأموران وزارت نیرو ۹۱
- بند یازدهم - بازرسان و کارشناسان بهداشت کار ۹۱
- بند دوازدهم - بازرسان سازمان تأمین اجتماعی ۹۲
- بند سیزدهم - مأموران وزارت کشاورزی ۹۲
- بند چهاردهم - مأموران پست و تلگراف و وزارت ارتباطات ۹۳
- بند پانزدهم - سازمان گسترش خدمات بازرگانی ۹۴
- بند شانزدهم - وزارت کشور، بخشداران و هیاتان ۹۵
- بند هفدهم - ناظران ذبح شرعی ۹۶
- گفتار پنجم: اشخاص دارای وظایف مشابه ضابطین قضایی (نصر) ۹۶
- بند اول - مأموران محافظ میراث فرهنگی ۹۷
- بند دوم - اعضای شورای اسلامی روستا ۹۸
- بند سوم - سازمان دامپزشکی ۹۸
- بند چهارم - پلیس انتظامی راه آهن ۹۹
- بند پنجم - بازرسان و کارشناسان مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ۱۰۱

- بند ششم - وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۱۰۲
- بند هفتم - مأموران وزارت راه و شهرسازی ۱۰۳
- بند هشتم - پزشکان شاغل در سازمان پزشکی قانونی ۱۰۵
- بند نهم - مقامات و اشخاص رسمی ۱۰۶
- بند دهم - شهروندان ۱۰۷
- مبحث چهارم - شرایط کسب مقام ضابطیت قضایی ۱۰۹
- گفتار اول: اعتماد و وثاقت ۱۰۹
- گفتار دوم: آموزش ۱۱۰
- گفتار سوم: تسلط بر کار و ویژه ضابط قضایی ۱۲۳

فصل دوم - تکالیف ضابطین قضایی

- مبحث اول - تکالیف قانونی ۱۲۷
- گفتار اول: کشف جرم ۱۲۷
- بند اول - جرایم مشکوک ۱۲۷
- بند دوم - جرایم مشهود ۱۲۹
- بند سوم - جرایم غیر مشهود ۱۳۱
- بند چهارم - جرایم دارای صحنه جرم ۱۳۴
- گفتار دوم: رعایت موازین اسلامی ۱۴۰
- گفتار سوم: حفظ حقوق متهم ۱۴۴
- بند اول - حقوق انسانی و اسلامی ۱۴۷
- بند دوم - حق تفهیم اتهام آنی به متهم ۱۵۳
- بند سوم - حق تفهیم حقوق دفاعی به متهم ۱۵۹
- بند چهارم - حق تماس با خانواده و بستگان ۱۶۲

بند پنجم - حق داشتن و کیل	۱۶۶
بند ششم - حق سکوت و بازجویی شرعی و قانونی	۱۷۵
بند هفتم - حق برائت	۱۸۸
بند هشتم - حق حرمت و حیثیت	۱۹۲
بند نهم - حق معاینه پزشک	۱۹۸
بند دهم - حق داشتن مترجم	۲۰۰
گفتار چهارم: پذیرش شکایات و تحقیقات مقدماتی	۲۰۲
بند اول - پذیرش شکایات	۲۰۲
بند دوم - انجام تحقیقات مقدماتی و محلی	۲۰۳
گفتار پنجم: تهیه گزارشات و اجرای دستورات قضایی	۲۰۶
بند اول - ریاست و نظارت بر ضابطین	۲۰۶
بند دوم: شرایط دستورات قضایی به ضابطین	۲۰۸
بند سوم - اجرای دستورات و ایمات قضایی و گزارش فوری اقدامات	۲۱۰
بند چهارم - اعتبار گزارشات ضابطین	۲۱۲
بند پنجم - گزارش نویسی	۲۱۵
گفتار ششم: ارائه اوراق هویت ضابط بودن	۲۲۶
گفتار هفتم: انجام وظیفه دستگیری	۲۲۷
گفتار هشتم: شماره گذاری اوراق پرونده	۲۲۷
گفتار نهم: روزآمد نگه داشتن اطلاعات مرتبط با امور قضایی	۲۲۸
گفتار دهم: مراقبت از متهمین	۲۲۸
گفتار یازدهم: حفظ اسرار و اطلاعات	۲۳۰
گفتار دوازدهم - اطلاع رسانی جرایم ارتكابی به مراجع قضایی	۲۳۸

مبحث دوم - پرهیز از اقدامات ممنوعه	۲۴۱
گفتار اول: تحت نظر قرار دادن، توقیف و بازداشت غیر قانونی	۲۴۱
بند اول - شرایط تحت نظر	۲۴۱
بند دوم - مصادیق تحت نظر	۲۴۶
بند سوم - مدت تحت نظر	۲۵۰
بند چهارم - رعایت حقوق شهروندی در تحت نظر گاه ها	۲۵۷
بند پنجم - ثبت مشخصات متهم در دفاتر مخصوص	۲۶۰
بند ششم - اطلاع تحت نظر قرار دادن متهم به مراجع قضایی	۲۶۲
گفتار دوم - اخذ تأمین از متهم	۲۶۳
گفتار سوم - سوء استفاده از مقام و موقعیت	۲۶۵
گفتار چهارم: شکایت متهم	۲۶۶
گفتار پنجم: تحمیل هزینه ای اش از انجام وظایف ضابطیت بر بزه دیدگان	۲۶۷
گفتار ششم: تعقیب و تحقیق در جرایم منافی عفت و جرایم اطفال	۲۶۸
بند اول - در جرایم منافی عفت	۲۶۸
بند دوم - در جرایم اطفال	۲۷۰
گفتار هفتم: تصرف در اموال و اشیای توقیفی	۲۷۲
گفتار هشتم: ورود به حریم خصوصی افراد	۲۷۳
بند اول - منازل	۲۷۵
بند دوم - اشیاء	۲۷۹
گفتار نهم: گزارش خلاف واقع و کتمان حقیقت	۲۸۱
گفتار دهم: پذیرش زندانی بدون اخذ برگ بازداشت و عدم تسلیم زندانی	۲۸۲
گفتار یازدهم: مداخله در امر قضاء	۲۸۳
گفتار دوازدهم: عدم امحاء تبلیغات انتخاباتی غیر مجاز	۲۸۴

- گفتار سیزدهم: جعل ۲۸۴
- گفتار چهاردهم: سلب آزادی و محرومیت اشخاص از حقوق اساسی ۲۸۵
- گفتار پانزدهم: اعمال سلیقه شخصی و سوء استفاده از قدرت ۲۸۶
- گفتار شانزدهم: اعمال مجازات سخت تر از مجازات قانونی ۲۸۶

فصل سوم - ضمانت اجرا

- مبحث اول - ضمانت اجرای حقوقی و کیفری ۲۸۸
- گفتار اول: ضمانت اجرای حقوقی ۲۸۸
- گفتار دوم: ضمانت اجرای کیفری ۲۹۱
- مبحث دوم - سلب گناه جرایم ضابطین قضایی ۲۹۶
- گفتار اول: مراجع صالحه استدار قضایی ۲۹۶
- گفتار دوم: حمایت حقوقی قضایی از ضابطین ۲۹۹
- منابع ۳۰۲

پیشگفتار

ضابطین قضایی و پلیس بعنوان بازوان اجرائی نظام قضایی و یکی از نهادهای صف مقدم فرآیند رسیدگی کیفری، نقش مهم و قابل توجهی در دست یابی به عدالت کیفری و نزدیک شدن هرچه بیشتر به نظام کیفری مطلوب و آرمان دارند. زیرا ارتباط ضابطین قضایی با مردم، شهروندان و جامعه یک رابطه مستقیم و بلاواسطه بوده و چگونگی برخورد و رفتار آنان می تواند تأثیرات سددن را در اذهان مردم به جای بگذارد و این ارتباط با حقوق و آزادیهای فردی اشخاص مرتبط است و به همین دلیل سپردن این مسئولیت به افراد برای حاکمیت شهروندان اهمیت بسزایی دارد. از این رو تعیین تکالیف ضابطین قضایی و پلیس و الزامات آنان در جهت حفظ حقوق افراد جامعه در قوانین کیفری امری بدیهی و ضروری است تا در مرحله عمل و اجرا، ضابطین قضایی با توجه به الزامات قانونی از تضییع حقوق مسلم و قانونی شهروندان در جامعه جلوگیری و موجبات تحقق اهداف قانونگذار در حفظ حقوق شهروندی را فراهم نمایند. از این رو انتظار می رود ضابطین قضایی با مسلح شدن به سلاح قانون از قانون شکنی پرهیزند تا شاهد نقض عدالت کیفری توسط نهادهای مجری قانون نباشیم. البته توجه به رعایت حقوق مذکور از الزامات اساسی ضابطین قضایی بعنوان اولین نهاد مرتبط با فرآیند دادرسی کیفری است و توجه به این حقوق از ابزارهای حفظ کرامت و جایگاه انسانی و در جهت نهادینه کردن حقوق شهروندی در جامعه است که انسانها از چه ارزش و جایگاهی برخوردار هستند که خداوند متعال آنان را خلیفه الله و جانشین خدا بر روی زمین دانسته است.

رعایت اصل دادرسی منصفانه و عادلانه بعنوان امری حیاتی و ضروری ایجاب می نماید که الزاماتی از این حیث برای مجریان قانون و از جمله ضابطین قضایی مقرر گردد تا با تفسیرهای سلیقه ای حقوق افراد جامعه پامال نگردد. بنابراین آیین دادرسی کیفری باید حقوق متهم و شهروندان را که

انسان‌های آزاد و دارای کرامت و الای انسانی هستند به موجب قانون به رسمیت بشناسد و با ایجاد تعادل بین منافع جامعه و منافع فردی و همچنین تعادل بین دقت و سرعت از تضییع حقوق متهم جلوگیری نماید. بنابر این هم ضابطین قضایی باید به تکالیف خود در برابر مردم و حقوق شهروندی و قانونی آنان واقف باشند و هم مردم باید از حقوق خویش آگاه بوده و تکالیف ضابطین دستگاه عدلیه را بدانند تا در نتیجه این حقوق توسط ضابطین قضایی و مردم کاملاً مراعات گردد و از قانون شکنی پرهیز شود؛ زیرا «قانون تکالیف زیادی بر عهده ضابطین دادگستری قرار داده که از نخستین لحظه‌های پس از وقوع جرم تا واپسین دقایق اجرای مجازات را در بر می‌گیرد»^۱

با توجه به تصویب قانون جدید آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ با اصلاحات بعدی مصوب ۱۳۹۴/۳/۲۴ و پر شدن برخی خلاءهای قانونی گذشته در ابواب مختلف و توجه مقنن به تأسیس نوآوریهای جدید در ق.آ.د. که از اول مهر ماه سال ۱۳۹۴ در نظام حقوقی ایران اجرایی شد، اصول حاکم بر دادرسی کیفری را نظام مند نموده و به همین جهت مؤلف بر آن شد تا در راستای نوآوریهای قانونگذار، مبادرت به تهیه و تدوین کتاب «ضابطین دادگستری» نماید که البته قلم زدن در این عرصه بسی سخت و دشوار بود، ولی احساس تکلیف بر سختی آن غلبه کرد و این مهم میسر شد که هم اکنون نیز با توجه به استقرا گسترده عمومی از کتاب مذکور که در چند مرحله نیز تجدید چاپ گردید و همچنین به منظور ارج نهادن به انتقادات و پیشنهادات سازنده همه دوستان و صاحب علم و دانش و رفع خلاءهای شناسایی شده تألیف قبلی و نیز ملحوظ داشتن قوانین و مقررات جدید در حوزه ضابطین دادگستری؛ تصمیم به نگارش کتاب موجود تحت عنوان «تکالیف ضابطین قضایی» (منطبق بر قوانین و مقررات جدید) گرفته شد و بر این باورم این اثر نیز در مقابل کارهای علمی و پژوهشی استادی، پژوهشگران، دکترین حقوق و فعالان جامعه حقوقی کمترین اثری به حساب نمی‌آید و معتقدم که این اثر هم بلا اشکال نبوده و مشتاقم تا همچون گذشته با استفاده از نکته نظرات و پیشنهادات همه ناقدان بصیر و طلایه داران عرصه علمی به ویژه صاحب نظران حقوق کیفری بر کاستی‌ها و لغزشهای خویش در مراحل بعدی چاپ فائق آیم و مصرانه و متواضعانه آماده پذیرش نظرات

۱. خالقی، علی - ۱۳۹۳ - آیین دادرسی کیفری - چاپ بیست و پنج - مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی (شهر

انتقادی، اصلاحی، تکمیلی و پیشنهادات سازنده، دقیق و بیدریغ همه فعالان علمی و خوانندگان گرامی و دانشجویان گرانقدر به آدرس rasol1364@shmail.ir یا Rasool.bahramipoor@Gmail.com هستم.

از خصوصیات بارز این اثر پژوهشی انتخاب موضوع و محتوای کاملاً عمومی آن است که مطالب آن علاوه بر دانشجویان فرهیخته، ضابطین قضایی و مأمورین دولتی ادارات و نهادها، بلکه برای آحاد و اقشار مختلف شهروندان و مردم عزیز کشورمان به منظور آگاهی یافتن از قوانین و مقررات مربوط به تکالیف ضابطین قضایی در حفظ حقوق شهروندی مفید و سودمند خواهد بود. در سوی دیگر وظایف و اختیارات ضابطین قضایی و تکلیف به رعایت حقوق شهروندی به شیوه‌ای ساده بیان گردیده است.

در خاتمه بر حسب ادب و احترام بر خود لازم می‌دانم از همه دوستانی که به هر شکل و اندازه‌ای در آفرینش این اثر یاری گر بوده‌اند و از هیچ مساعدتی فروگذار نفرمودند و همچنین خانواده عزیز و صبورم که از وقت «با آنها بودن» را برای خلق این اثر استفاده نمودم و به ویژه ناشر محترم و همکاران گرانقدرشان که با سرعت به این اثر عینیت بخشیدند و آن را به زیور چاپ آراستند، مراتب تقدیر و تشکر خویش را صمیمانه به محضرشان ابراز و تقدیم می‌دارم و برای همه این عزیزان توفیق روز افزون مسئلت دارم. در سخن پایانی سپاس بیکران خیر را به پیشگاه خدای بی‌همتا تقدیم می‌دارم و سر نیاز به آستانه نازش می‌سایم و از ناتوانی خویش برای درک بزرگی اش به خودش پناه می‌برم. امید است همگی در راه انتشار علم و ریشه کنی جهل بیش از پیش بکوشیم و با این عمل، نکات دانش خویش را به موقع و به اهل آن پردازیم.

مؤلف: رسول بهرامی پور

هجدهم تیر ماه ۱۳۹۷